

T.C.

AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

Ümit KAHRAMAN

**BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN BEDEN DİLİ KULLANIM
BECERİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ (MANİSA İLİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Gökhan BAYRAKTAR

AĞRI-2021

T.C.

**AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Gökhan BAYRAKTAR danışmanlığında, Ümit KAHRAMAN tarafından hazırlanan bu çalışma././ ..... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :	İmza:
Jüri Üyesi :	İmza:
Jüri Üyesi :	İmza:
Jüri Üyesi:	İmza:
Jüri Üyesi:	İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine ait olup;

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../2021 tarih ve ..... / nolu kararı ile Onaylanmıştır.

... /.../...

Prof. Dr. İbrahim HAN Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “*Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Beden Dili Kullanım Becerileri Düzeylerinin İncelenmesi*” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşulda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

.../.../2021

ÜMİT KAHRAMAN

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ

ŞEKİLLER LİSTESİ

ÖZET..... ii

ABSTRACT iv

ÖNSÖZ..... vi

1. GİRİŞ..... 1

1.1. Problem..... 3

1.2. Alt Problemler..... 3

1.3. Amaç..... 3

1.4. Önem 3

1.5. Tanımlar..... 3

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR..... 4

2.1. Eğitim 4

2.2. Öğretim..... 5

2.3. Öğretmen..... 5

2.4. Öğretmenlik ve İletişim..... 5

2.5. İletişim..... 6

2.6. İletişim Süreci ve Öğeleri..... 7

2.7. İletişim Sürecinin Eğitim-Öğretim Sürecindeki Yeri 8

2.8. İletişimin Sınıflandırılması..... 9

2.9. Yazılı iletişim..... 10

2.10. Sözlü iletişim 10

2.11. Sınıf İçi Sözlü İletişim..... 11

2.12. Sözsüz İletişim..... 12

2.13. Öğretmen ve Sözsüz İletişim 13

2.14. Beden Dilinin Sınıflandırılması 13

2.15. Jest ve Mimikler..... 14

2.16. Jest..... 14

2.17. Baş.....	15
2.18. El, Kol, Parmaklar.....	15
2.19. El.....	15
2.20. Parmaklar.....	16
2.21. Kol.....	17
2.22. Ayaklar ve Bacaklar.....	17
2.23. Mimikler.....	17
2.24. Gözler ve Bakışlar.....	18
2.25. Kaşlar.....	19
2.26. Dil, Dudak ve Ağız.....	19
2.27. Alın.....	19
2.28. Burun.....	19
2.29. Kulak.....	19
2.30. Kişiler Arası Mesafe.....	20
2.31. Araç Gereç Kullanımı.....	20
2.32. Ses.....	21
2.33. Eğitim ve Beden Dili.....	21
3. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	22
3.1.Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar.....	22
3.2.Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	23
4. ARAŞTIRMANIN MODELİ ve YÖNTEM.....	23
4.1. Araştırmanın Modeli.....	25
4.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	25
4.3. Veri Toplama Aracı.....	26
5. BULGULAR.....	27
6. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER.....	32
7. KAYNAKÇA.....	36
8. EKLER.....	38
8.1. Beden Dili Ölçeği.....	36
8.2. İl Milli Eğitim Anket Çalışma İzni.....	37
8.3. Özgeçmiş.....	43

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1 Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı	25
Tablo 2 Katılımcıların Beden dili Ölçek Maddelerine Verdikleri Cevaplara İlişkin Bazı İstatistiksel Değerler.....	27
Tablo 3 Katılımcıların Beden Dili Alt Boyut Puanlarına Yapılan Normallik Dağılım Testi Sonuçları.....	27
Tablo 4 Katılımcıların Beden Dili Alt Boyut Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları	28
Tablo 5 Katılımcıların Beden Dili alt Boyut Puanlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları.....	28
Tablo 6 Katılımcıların Beden Dili Alt Boyut Puanlarının Mesleki Kıdem DEğişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları	28

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Yaş.....	26
Şekil 2 Cinsiyet.....	26
Şekil 3 Mesleki Kıdem.....	26

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN BEDEN DİLİ KULLANIM BECERİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ (MANİSA İLİ ÖRNEĞİ)

Ümit KAHRAMAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gökhan BAYRAKTAR

2021, 59 sayfa

İletişim hayatın her safhasında karşımıza çıkan bir olgudur. İnsanlar sürekli olarak etkileşim halindedirler. Her ne kadar iletişim denildiğinde akla ilk olarak sözcükler gelse de en çok kullanılan iletişim yöntemlerinden biride sözsüz iletişim yani beden dili ile iletişimdir.

Bu çalışmanın amacı; Beden eğitimi öğretmenlerinin beden dili kullanım düzeyleri ile yaş, mesleki kıdem ve cinsiyet arasındaki farklılaşmayı incelemektir. Araştırmada tekil tarama yöntemi kullanılmıştır (Karasar, 2008) Veriler toplanırken anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Manisa ili merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan Beden eğitimi öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Tok ve Temel (2014) tarafından geliştirilen Beden Dili Ölçeği(BDÖ) kullanılmıştır. Anketin birinci bölümünde kişisel bilgiler ikinci bölümünde ise beden dili kullanım bilgileri yer almaktadır. Anket formu öğretmenlere

uygulanarak veriler toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS istatistik programına işlenmiş ve Bağımsız Örneklem T Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Scheffe çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Araştırmada beden dili kullanımı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre beden dili kullanım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca beden dili kullanımı ile meslekteki kıdem arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu, 11-20 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin beden dili kullanım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Beden dili kullanımı ile yaş arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu, 41-50 yaş aralığındaki öğretmenlerin beden dili kullanım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Beden dili kullanım düzeylerinin araştırıldığı çalışma belirli bir ilde yapıldığından çalışma farklı il ve bölgelerde yapılabilir.

Ayrıca belirli bir mesleki kıdeme gelen öğretmenler için uyum seminerleri yapılarak kuşak farkı nedeniyle oluşabilecek iletişimsizliğin etkileri azaltılabilir.

Anahtar kelimeler: İletişim, Beden dili, İletişim becerisi, Öğretmen, Beden eğitimi öğretmeni, Jest ve mimikler

ABSTRACT

MASTER THESIS

Ümit KAHRAMAN

EXAMINATION OF PHYSICAL EDUCATION TEACHERS' BODY LANGUAGE USE SKILL LEVELS (EXAMPLE OF MANİSA PROVINCE).

Thesis Advisor. Prof. Dr. Gökhan BAYRAKTAR

2021, 59 Pages

People are in constat of communication. People are constantly interacting. Altought, words come to mind when communication is mentioned, one of the communication methods that can replace words is non verbal communication.

The aim of this study is to examine the differences between physical education teachers' body language use levels and age, gender and Professional seniority. Single scanning method was used in this study. Data was collected by questionnaire. Physical education teachers working in the central districts of Manisa province in the 2020-2021 academic year constitute the samples of the research. The body language scale developed by Tok and Temel(2014). The questionnaire consists of two parts. First part contains personal information, and the second part includes body language usage information. The questionnaire was applied to the teachers and data has been collected. Data is processed to Spss program and independent sample T test, one-way analysis of variance, Scheffe multiplecomparison tests were applied.

In the study, a significant difference was observed between the body language level and gender. Body language use of female teachers is higher than male teachers.

A significant difference was observed between the body language level and Professional seniority. Body language use of teachers with 11-20 years of seniority is higher. A significant difference was observed between the body language levels and age. It has been observed that the use of body language by teachers in the 41-50 age range is higher.

The study can also be done in different province and regions. Training can be given about on the subject. Adaptation seminars can be held for teachers who have reached a certain age.

Key words: Body language, Communication, Communication skills, Teacher, Physical education teacher, Gestures and facial expressions

ÖNSÖZ

Bu araştırmayı yaptığım süre zarfında eşimden ve oğlumdan esirgediğim zamanlardan dolayı onlara bir özür borçlu olduğumu düşünmekteyim. Bana her konuda desteklerini esirgemeyen sevgili Eşim Zehra Güneş KAHRAMAN' a ve oğlum Emir Kağan KAHRAMAN' a, ayrıca gece gündüz demeden her sıkıştığım da Hızır gibi yetişen hocam Prof. Dr. Gökhan BAYRAKTAR' a, sonsuz teşekkürler ederim. Aynı zamanda her araştırmamda değerli fikirlerini ve dostluğunu benden esirgemeyen ve araştırmalarımı farklı açılardan değerlendirebilmemi sağlayan çok değerli hocam Doç. Dr. Serkan T. AKA' ya teşekkürlerimi sunarım.

AĞRI- 2021

Ümit KAHRAMAN

1. GİRİŞ

İletişim hayatın her safhasında karşılaştığımız bir kavramdır. Gerek yolda, gerek evde, gerekse de okulda ve daha birçok alanda insanlar kendi aralarında devamlı iletişim durumundadırlar. İletişim denildiğinde, aklımıza gelen ilk kavram sözcüklerdir. İnsanlar, sözcüklerle düşüncelerini ve duygularını ifade ederler. Bunun yanı sıra sözcüklerin yerini alan ve daha verimli ve etkili olan bir iletişim şekli de sözsüz iletişim veya beden dili ile iletişimdir (Dökmen, 2014)

İletişim hayatın her safhasında ortaya çıkan kişisel ya da grupsal bir etkinliktir (Uslu, 2005). İletişim sözcüğünün karşılığı birçok Hint-Avrupa dil yapısında karşımıza çıkan "komünikasyon" (communication) sözcüğünün kökü, Latince "communicare" fiilinden türemiş olup, başkalarıyla bir arada olma, herkesin paylaşmasını ve yararlanmasını sağlama, genelleme, bilgi ya da haberi paylaşma bağlantı sağlama, herkese pay verme anlamlarına gelir. Türkçede iletişim sözcüğünün karşılığı, haberin, kişinin, bilginin veya nesnenin bir yerden başka bir yere iletilmesi anlamına gelmektedir (Köknel, 1997).

İletişim, kişiden kişiye karşılıklı anlamların iletilmesidir. Anlam iletme, ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır. Davranışların ortaya çıkmasını sağlayan şey ihtiyaçlardır. Davranışlarla ihtiyaçlar arasındaki ilişki sebebiyle, iletişim kurma biçimimizi; içinde bulunduğumuz toplumun değer yargıları belirler (Tutar, 2010). Üstün Dökmen iletişimi kısaca; "bilgi üretme, anlamlandırma ve aktarma süreci" olarak tanımlamıştır (Açıl, 2005).

Sözsüz iletişim, insanların çeşitli dış ve iç uyarıcılara karşı sözle ve dille ifade edemediği zamanlarda, bazı beden hareketleri ile ortaya koydukları birer tepki şeklidir. Sözlü iletişimde konuşmak en önemli madde iken, sözsüz iletişimde ise yüz anlamları, sesin özellikleri beden duruşu, göz hareketleri, giyim, beden dili önemli en önemli maddelerdir (Usluata, 1995). Günlük yaşam içinde sözsüz iletişim, anlam yaratma ve paylaşmada çoğu kez bilinçli olmaksızın kaçınılmaz olarak sürekli kullanılmaktadır (Zıllıoğlu, 2007).

Öğretmenin öğrenciler ile iletişim kurma yeteneği, öğrencilerin derse olan ilgisini doğrudan etkilemektedir. Beden dili, beden eğitimi derslerinde üzerinde

durulması gereken önemli noktalardandır. Öğrencilerin, öğretmen ile ilgili algısı aynı zamanda derse olan ilgilerine de yön vermektedir. Beden Eğitimi derslerinde, öğretmenin konuların akışına ve işleyişine göre beden hareketlerini kullanabilmesi, duruma göre elleriyle, kollarıyla bazen de jest ve mimikleriyle öğrencinin derse olan ilgisini çekmesi gerekmektedir. Bu durum öğrencinin derse ve öğretmenine olan ilgisini olumlu yönde etkileyecektir (Dökmen, 2014).

Bu çalışmanın amacı, beden eğitimi öğretmenlerinin derslerinde beden dili kullanım düzeyleri ile yaş, mesleki kıdem ve cinsiyet arasındaki farklılaşmayı incelemektir.

1.1. Problem

Beden eğitimi öğretmenlerinin beden dili kullanım düzeyleri yaş, cinsiyet ve mesleki kıdeme göre nasıl farklılaşmaktadır?

1.2. Alt Problemler

1. Beden eğitimi öğretmenlerinin beden dili kullanım düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Beden eğitimi öğretmenlerinin beden dili kullanım düzeyleri öğretmenlerin meslekteki kıdemine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Beden eğitimi öğretmenlerinin beden dili kullanım düzeyleri öğretmenlerin yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Amaç

Bu çalışmanın amacı; Beden eğitimi öğretmenlerinin beden dili kullanım düzeyleri ile yaş, mesleki kıdem ve cinsiyet arasındaki farklılaşmayı incelemektir. Ayrıca beden eğitimi öğretmenlerinin beden dili kullanım becerilerini geliştirmek ve bu doğrultuda yapılacak çalışmalara yön vermek hedeflenmektedir.

1.4. Önem

Bu çalışmanın eğitimde sözsüz iletişimin faydalarını anlaşılması, beden dili kullanımının öğretmenlik mesleğindeki öneminin farkına varılması, öğrenci ile öğretmen arasındaki iletişimin etkili ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve bu alanda yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmiştir. Hem teorik hem de

uygulamalı olarak işlenebilen beden eğitimi derslerinde sözlü iletişimin yanı sıra sözsüz iletişimin etkisi de büyüktür. Beden eğitimi öğretmenlerinin beden dilini en üst düzeyde kullanması gerekmektedir.

1.5. Tanımlar

İletişim: Bazı işaretlerin ve sembollerin kullanımı ile karşımızdaki kişileri etkileme sürecidir(Tok & Temel, 2014).

Beden Dili: Beden duruşu, yüz ifadesi gibi yollarla duygu ve düşüncelerin anlatılmasıdır (Dökmen, 2014).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Eğitim

Bilim ve teknolojiadaki hızlı değişim beraberinde birçok yenilik getirmiştir. Bu yeniliklere ayak uydurmak ve çağın gerisinde kalmamak için insanların bilgi, beceri ve nitelik ihtiyaçları artmıştır. Bu niteliklerin kazılması ve donanımlı insan yetiştirilmesi için gerekli olan en önemli unsur eğitimidir. Yeniliklere uyum sağlayan donanımlı insan yetiştirilmesinde eğitime olan ihtiyaç artmıştır(Yüksel, 2004).

Toplumsal bir varlık olan insanın duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesi, çevresi ile uyum içinde olması, kendisini geliştirmesi için sürekli etkileşim içinde olması gerekir. Bu etkileşimin kazanılmasındaki en önemli faktörün eğitim olduğu düşünülmektedir (Çalışkan & Kardağ, 2010).

En genel şekliyle eğitim bireylerin belirli amaçlar doğrultusunda yetiştirilmesi olarak tanımlanabilir(Yüksel, 2004).

Eğitim fiziksel uyarıcılar sonucunda beyinde oluşan istenilen biyokimyasal değişikliklerdir ve dört temel kavramdan oluşmaktadır. Bunlar davranışın isteyerek yapılması, yaşantıların varlığı, kasıtlı olarak yapılması ve tüm bunların bir süreç içinde gerçekleşmesidir(Sönmez, 2012).

Eğitim kendi içerisinde formal ve informal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Formal eğitim, planlı ve bir amaç doğrultusunda tasarlanarak yapılan eğitim sürecidir. Program, yöntem ve amaçlar önceden belirlenmiştir. Bu faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için öğretmen görevlendirilmektedir. Bu bağlamda okullarda formal eğitimin uygulandığı söylenebilir.

İnformal eğitim ise planlı bir eğitim türü olmayıp yaşamın kendi içerisinde gerçekleşen bir süreçtir. Gündelik faaliyetler sonucunda oluşan etkileşimler sonucunda farkında olmadan öğrenilen bilgilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu paylaşımların sonucu olumlu veya olumsuz olabilmektedir(Çalışkan & Kardağ, 2010).

2.2. Öğretim

Eğitim ve öğretim genellikle birbirine karıştırılan kavramlardır. Eğitim formal ya da informal yollarla kişinin davranışlarında değişiklikler meydana getirme süreci iken öğretim okullarda formal yollarla öğretilen davranışları oluşturur(Şimşek, 2011).

Kısacası öğretim okullarda yapılan, öğrenenlere planlı ve belirli programlar ile istenilen davranışların kazandırılması sürecidir(Sönmez, 2012).

2.3. Öğretmen

Eğitim süreci boyunca planlara göre hazırlanmış bilgi ve becerileri öğrencilere kazandıran, bu süreç boyunca kişinin kendisini geliştirmesine ve kendi yeteneklerinin farkına varmasını sağlayan, bu sürecin verimli bir şekilde yöneten en önemli unsur hiç şüphesiz ki öğretmendir(Çetinkaya, 2011).

Öğretmenlik sadece öğretim işlerini yapan ve not veren bir merci değildir, kişilerin kabiliyetlerine göre plan ve programlarda gerekli değişiklikleri yapan uygun öğrenme ortamları sağlayan önemli bir unsurdur(Çalışkan & Kardağ, 2010).

Öğretmen sevgi dolu, mesleğini seven, iletişim becerileri gelişmiş, bilgiye ulaşan ve bu bilgileri kullanmada rehberlik eden, çağın gereklerine uyan yöntem ve teknikleri takip eden, kendisini devamlı olarak geliştiren kimselerdir.

2.4. Öğretmenlik ve İletişim

Sınıf ortamı öğretme ve öğrenme amaçlı olduğundan öğrenciler bu süreçte bazen aktif bazen de pasif olabilirler bu durum tamamen öğrenci ile öğretmenin iletişimine bağlıdır. Bu iletişim bazen sözel bazen de sözel olmayan biçimde yani beden dili ile sağlanır. İletişimin etkili bir şekilde olması için öğretmenin beden dilini etkili olarak kullanması ve bunun farkında olması gerekmektedir. Diğer taraftan öğrencilerinde bu durumu doğru olarak anlaması çok önemlidir(Gökçeli, 2013).

Herhangi bir nesne ya da kişiye karşı olumlu ya da olumsuz duygu ve düşüncelere tutum denmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin tutumları öğrencilerin başarılı ya da başarısız olmalarını belirlemektedir. Öğretmenlerin iletişim şekli ve beden dili kullanımları öğrencilerin derse ve öğretmene karşı tutumlarını etkilemektedir(Korkut, 1996).

Konuşma öğretmen ve öğrenci arasındaki bağın kurulmasında önemli bir role sahiptir. İletişimin kaliteli olması için konuşmaların yapıcı olması gerekmektedir. Öğrenmenin etkili ve verimli olması öğretmenin sorumluluğundadır. Öğretmen öğrencilerin ilgisini çekmeli ve onları motive etmelidir. Bu nedenle beden dilinin iletişimde önemli bir yeri vardır(Gökçeli, 2013).

Eğitim, öğretim sürecinin başarıya ulaşması için öğretmenin hem sözlü hem de beden dilini etkili bir şekilde kullanması gerekmektedir. Öğretmen hem öğrencilerin beden dilini anlamalı hem de kendi beden dilini etkin kullanacak bilgi ve birikime sahip olmalıdır. Karşılaşılan bir duruma verilen tepkiler olayın öğrenciler üstündeki olumlu ya da olumsuz etkilerini belirleyen en önemli faktör öğretmenin tutumudur(Habacı, 2013).

Yapılan çalışmalara göre öğretmenin öğrencilerle göz teması kurması, onaylayıcı hareketlerde bulunması, gülümsemesi öğrenciler tarafından olumlu davranışlar olarak değerlendirilmekte ve bu davranışların öğrencilerin ders başarısını artırmakta ve öğretmenin otoritesini olumlu yönde etkilemektedir(Goman, 2015).

2.5. İletişim

Tüm canlılar iletişim ve haberleşme isteği duymaktadır. Tüm canlılar içerisinde beden dilini en iyi kullanan varlık insandır. Aynı zamanda en karmaşık iletişim türü de insanlar arasında gerçekleşen iletişimidir(Ergin, 2012). İnsan düşünen ve düşünme yeteneği ile üreten, ürettiklerini paylaşan sosyal bir varlıktır(Cüceloğlu, 1979). İnsanın yaşamını sürdürebilmesi etrafı ile sürekli iletişim içinde olmasına bağlıdır, sosyal varlık olan insanın sosyal yönünün ortaya çıkmasını sağlayan en önemli faktör iletişimidir(Küçük, 2013).

Doğada tek başına var olması imkânsız olan ve doğayla mücadele etmesi gereken insan, güçsüz olduğu için diğer insanlarla iletişim kurarak bu sorunun üstesinden gelmeye çalışmıştır. Elindeki bilgileri paylaşarak bazı sesler ve hareketler ile bunları destekleyerek, şekiller çizerek gerçekleştirdiği iletişim biçimi zamanla günümüzdeki halini almıştır(Güngör, 2011).

Gelişen teknolojik gelişmelerin yanı sıra ekonomik ve toplumsal gelişmeler ile birlikte iletişimde etki alanı genişlemiştir. İnsanlar etrafındaki birçok teknolojik aletler ve davranışlarla sürekli mesajlaşma halindedirler(Zıllıoğlu, 2007).

İnsanları diğer canlılarda ayıran en önemli farklılıklardan biriside insanın bilgiyi elde etmesi, geliştirmesi, paylaşması ve bu bilgileri sonraki nesillere aktarmasıdır. Buda bilgi alışverişini iletişimde önemli bir noktaya taşımaktadır(Dökmen, 2014).

Toplumsal bir varlık olan insanın duygu ve düşüncelerini yazarak ve konuşarak ifade etmesi ve karşıdaki kişilerin okuyarak ve dinleyerek bunları anlaması sonucunda iletişim denen kavramı ortaya çıkarmıştır(Çetinkaya, 2011).

İletişimde önemli unsurlarda ikisi yazılı ve sözlü iletişimdir. Bunların dışında duruş, mimikler ve jestler, kıyafetler gibi ek iletişim biçimleri vardır. Bu da insanın olduğu her yerde iletişimin olduğu anlamına gelir(Zıllıoğlu, 2007).

İletişimin psikoloji, sosyoloji, dil bilim gibi birçok disiplinle doğrudan ilgisinin olması iletişimin tek bir dar tanıma sığmayacağını göstermektedir. Daha genel tanımıyla iletişim düşünce, duygu, bilgi, yargı vb. kavramları simgeler ve kodlar yardımıyla anlamlı hale dönüştüren, aralarında kültür birliği olan ve olmayan insanların diğer insanlarla paylaştıkları dinamik süreç olarak tanımlanmaktadır(Yalçın & Şengül, 2007).

2.6. İletişim Süreci ve Öğeleri

İlişkiler ağı ile örülmüş bir biçimde olan yaşam kişinin çevresi ile iletişim içinde olmasını zorunlu kılar. Buda kişinin geçmişi, bugünü ve yarının bir bütün olmasını sağlar. Bu nedenle iletişim bir süreçtir(Zıllıoğlu, 2007). İletişim sürecinde gelişim değişim ve süreklilik kavramları vardır. Bu da iletişimin sürekli değişen ve durağan olmayan bir yapısının olduğunu göstermektedir(Küçük, 2013).

Bu sürecin tam olarak anlaşılması için iletişimi oluşturan öğelerin tam olarak bilinmesi ile anlaşılabilir. Nitekim iletişim sistemli bir düzendir. Küçük değişikliklere rağmen yapılan çalışmalar genel hatları ile benzerdir (Dökmen, 2014).

Ergin (2012) ve Çetinkaya (2011) iletişimin öğelerini kaynak, mesaj, kanal, alıcı, dönüt olarak adlandırırken Zıllıoğlu (2007) bu öğeleri kaynak, hedef, ileti, kanal, araç olarak adlandırmaktadır. İletişimin gerçekleşmesi için mesajı oluşturacak bir

kaynağın ve mesajın iletileceği bir hedefin olması gerekmektedir. Kaynak mesajı göndererek iletişimin başlamasını sağlayan, hedef ise mesajı alıp anlamlandıran kişi olarak adlandırılmaktadır. İletişimin etkili ve istenilen yönde olması için kaynak ve hedef arasındaki istekli ve ihtiyaçlara ve tutumlara göre belirlenmiş olması gerekmektedir (Zıllıoğlu, 2007).

Kaynak ve hedefin olması iletişimin gerçekleşmesi için tek başına yeterli değildir. İletişim için bir amacın olması ve mesajın bu amacı gerçekleştirmesi gerekmektedir. Duyusal, görsel ya da sözel olarak hazırlanmış aktarım ürününe mesaj denmektedir(Zıllıoğlu, 2007).

Mesajların hedefe ulaşmasında kullanılan teknik ve yöntemlerin tümüne kanal denmektedir. Kanal ve araç iletişim esnasında kullanılan ve sorunları gidermekte kullanılan iletişim öğeleridir. Bunlar radyo, televizyon, ses, vb. unsurlar olarak gösterilebilir(Zıllıoğlu, 2007).

Bazı çalışmalarda kaynak tarafından gönderilen mesajlara alıcı tarafından verilen tepkilere dönüt adı verilmiştir. Dönüt hem mesajın hedefe ulaşıp ulaşmadığını hem de mesajın alıcı tarafından doğru anlaşılıp anlaşılmadığı konusunda fikir sahibi olunmasını sağlamaktadır(Ergin, 2012).

Yine yapılan bazı çalışmalarda iletişim öğeleri; iletişimi başlatan, anlam kodlama, mesaj, iletişimin şekli, gönderim becerileri, hedef kişinin özellikleri ve geri bildirim olarak tanımlanmıştır. İletişim için en az iki kişi gerekmektedir bunlardan iletişimi başlatan kişiye verici denir. Verici alıcı kişinin duyuşal özelliklerini düşünerek birçok mesaj yollarken alıcı ise gönderilen mesajları anlamlandırmaya çalışır. Mesaj ise alıcıya gönderilmeyi planlanan sembollerdir. Geri bildirim ise mesajın alıcıya ulaşması ve tam olarak anlaşılması için bir kontrol mekanizmasıdır. Mesajın alıcı üzerindeki tepkileri ancak geri dönüşüm sayesinde anlaşılmaktadır(Baltaş & Baltaş, 2014).

2.7. İletişim Sürecinin Eğitim-Öğretim Sürecindeki Yeri

İletişim eğitimin olmazsa olmazlarından biridir. Etkili bir iletişim için iyi bir iletişim şarttır. Eğitim-öğretim sürecinde gerçekleşen iletişimin öğelerine bakılmalıdır(Finger & Bamford, 2010). Öğretmen kaynaktır ve etkili bir iletişim için kaynağın bu konuda bilgi ve birikiminin yeterli, olması gerekmektedir. Ancak bu tek başına yeterli değildir, alıcının içinde bulunduğu şartlar ve koşullar da iletişim için yeterli olmalıdır. Kaynağın alıcıya karşı önyargılı olmaması da iletişimin kalitesini arttırmaktadır(Ergin, 2012).

Kaynak mesajını iletirken mimik, jest, sembollerle zenginleştirebilir. Mesaj alıcın ilgisini çekmekte yetersiz olur ya da alıcın ihtiyaçlarına uygun değilse iletişimin etkili olması beklenemez(Ergin, 2012).

Eğitim sürecinde kaynak olan öğretmen ve hedef olan öğrenci bu rollerini devamlı olarak kendi aralarında değiştirmektedirler. İletişim çift yönlü olursa öğrenim süreci daha da verimli olacaktır(Çetinkanat, 1998).

İletişim sürecinin anlaşılabilmesi için gönderici, alıcı, kanal denen üç kavram üzerinde durulmaktadır. En az iki kişinin katılımıyla gerçekleşebilen iletişimde, kaynak sözlü ya da sözsüz bir şekilde alıcıya mesaj gönderirken, alıcı bu mesajları çözümleyip anlamlandırır.

2.8. İletişimin Sınıflandırılması

İletişim birçok unsura bağlı olarak sınıflandırılmaktadır.

I. Toplumsal ilişkiler

- Toplumsal iletişim
- Örgütsel iletişim
- Grupsal iletişim

- Kişisel iletişim

II. Grupsal ilişkiler

- Formal (Biçimsel) iletişim
- İnfomal (Biçimsel olmayan),

III. Kanallara göre iletişim

- Yapay araçlarla iletişim
- Doğal araçlarla iletişim
- Kitle iletişim araçları ile iletişim
- Telekomünikasyon
- Dokunma ile iletişim
- Görsel iletişim
- İşitsel iletişim

IV. Kodlara göre iletişim

- Sözlü
- Sözsüz
- Yazılı

V. Zaman ve mekân boyutunda iletişim

- Yüz yüze iletişim
- Uzaktan iletişim

İletişim dört farklı şekilde sınıflandırılabilir. Bunlar kitlesel, örgütsel, kişiler arası ve kişisel iletişimdir. Bu sınıflandırmanın içeriğine bakıldığında kitlesel iletişimde televizyon, radyo, dergi, gazete gibi kitle iletişim araçları ile bilgilerin topluma ulaştırılması söz konusudur(Zıllıoğlu, 2007).

Örgütsel iletişimde ortak bir amaç etrafında bir araya gelmiş insanların gerçekleştirdiği iletişim türüdür. Kişiler arası iletişimde kişinin kendi ile iletişimine başkalarını da katarak iletişimi, kişiler arası boyuta taşınmasıdır. Kişiler arası iletişim sözlü ya da sözsüz biçimde ve yüz yüze veya uzaktan yapılabilir. Kişisel iletişimde ise tek bir bireyin kendi kendine yaptığı iletişim türüdür. Kişisel iletişimde esas olan kişinin kendini gözlemleyip, kendi ihtiyaçları doğrultusunda kendi kendini sorgulaması olarak tanımlanabilir(Dökmen, 2014).

2.9. Yazılı iletişim

15. Yüzyılda ortaya çıkan matbaa ile birlikte yazılı iletiler hızla çoğalmış ve bilgilerin düşüncelerin yayılmasına neden olmuştur. Yazılı iletişimde mesajlar gönderici ve alıcı tarafından tekrar okunabilmesi, saklanabilmesi nedeniyle hataların aza indirilmesine sebep olmuştur.

2.10. Sözlü iletişim

Fizyolojik yapısının yanı sıra sosyolojik ve psikolojik yapısı olan insan içinde bulunduğu ortamda ilişki kurmak ve iletişime geçmek zorundadır. Bunun için birçok yöntem ve araç vardır. Bunlardan en eskisi sözlü iletişimdir. Özellikle alfabetik gösterimlerden daha güçlü ve zengin yapısı vardır(Erol, 2015). İletişim sürecinin başından beri insanlar beden ve sesi etkili bir biçimde kullanmışlardır. Ayrıca seslerini sürekli olarak geliştirerek onu bir araç haline getirmişler ve dil ile de desteklemişlerdir, böylece dil ve ses birleşerek sözlü iletişimi ortaya çıkarmışlardır (Çalışkan, 2005).

Dili sadece sözcük üretme açısından yaklaşmak yeterli değildir. Her kültürün sözcüklere yükledikleri anlamlar değişebilmektedir. Dil insanlar arasındaki anlaşmayı sağlar, kendine has kuralları vardır, seslerden örülmüş bir müessesedir (Ergin, 1985).

Hemen hemen her toplum kendi ihtiyaçlarına göre sözcükler üretmiştir. Böylece sözcükler hem kişinin kendi dünya görüşünü hem de yaşadıkları çevreyi ve toplumu anlamlandırmıştır. Aynı zamanda dil canlı bir olgudur. Kültür yapısı değiştikçe yeni sözcükler üretilir veya başka dillerden alınır. Ayrıca sözcüklere birden fazla anlam yüklenerek dilde anlam değişikliği sağlanır(Zıllıoğlu, 2007).

İnsanı diğer canlılarda ayıran özelliklerden biri de düşündüklerini düşüncelerini sözlerle aktarabilmesidir. Düşünce yetisinin anlamlı hale gelmesi onların sözcüklerle ifade edilmesine bağlıdır. Konuşma tüm teknolojik gelişmelere rağmen hayatımızdaki yerini korumuştur(Kuzu, 2003).

Sözel iletişimin etkili olabilmesi için sözcüklerin düzeninin iyi olması, zıt düşünceleri barındırması, mesajların somut olması önemlidir. Sesin vurgusu, tonlaması, şiddeti ve hızı mesajların farklı anlamlar kazanmasına ve farklı anlaşılmasına neden olabilir(Altıntaş & Çamur, 2005).

Bazı araştırmacılar sözlü iletişimi, söz ve ses olarak sınıflandırırken bazıları ise dil ve dil ötesi olarak ayırmışlardır. Dilden kastedilen konuşmak dil ötesinden kastedilen ise sesin tonu, vurgusu, şiddeti ve hızıdır(Tutar, 2010).

2.11. Sınıf İçi Sözlü İletişim

Konuşma yeteneği insanın sosyal olarak toplum içinde bir yer edinebilmesine olanak sağlamıştır. Öğretmenlik mesleğinde kendini ifade edebilmek ve bilgisini karşdakine aktarmada dil önemli bir yer edinmiştir (Çalışkan, 2010). Öğretmenler hem sözlü hem de sözsüz iletişimi eğitim sürecinde etkili kullanmaktadır.

Sözlü iletişim genellikle kurslar, yüz yüze görüşmeler, sunumlar, konferanslarda kullanılır. Dil ve sesin kullanım şekli etkin kullanıldığında sınıf ortamında öğrenmenin kalıcılığında ve sınıf içindeki iletişimin gerçekleşmesinde önemli rol oynar. Fakat sözlü iletişim doğal bir süreç olmadığından öğretmenin dil ve dil ötesi konusunda kendisini geliştirmesi gerekmektedir(Finger & Bamford, 2010).

Sözlü iletişimde çok önemli olmasına rağmen konuşma karşı taraf dinlemediği sürece istenilen verim elde edilemez. Bu sebeple konuşmacının konuşması süresince dil, ses, görsel hareketleri etkili ve dengeli kullanması gerekmektedir. Burada amaç konuşmacının dinleyicileri etkilemek için kullanacağı jest ve mimiklerdir(Ergin, 2012).

2.12. Sözsüz İletişim

İletişimin çok boyutlu olmasından dolayı sadece sözlü iletişim ile sınırlandırmak doğru bir yaklaşım değildir. İletişimin birde sözlü olmayan tarafı vardır. Sözlü iletişimde ne söylendiğine bakılırken sözsüz iletişimde nasıl söylendiğine bakılır(Dökmen, 2014).

Sözsüz iletişimde konuşma olmadan sadece davranışlar vardır. Yüz ve beden ifadeleri önemlidir. Sözlü iletişimde ses ile gönderilen mesajlar sözsüz iletişimde beden ve yüz ifadeleri ile iletilir.

Bu iki iletişim şeklini ayrı düşünmek mümkün değildir. Davranışların ses durumunu ve beden dilini birlikte düşünmek daha doğru ve etkili sonuçlar almamızı sağlar(Schober, 2013).

Konuşmanın olmadığı zamanlarda insanların iletişiminin olmadığını söylemek yanlış olur, çünkü insanlar bu dönemlerde beden dillerini kullanarak anlaşmışlardır. Buda ilk anlaşma dilinin sözsüz iletişim ve beden dili olduğu anlamına gelir(Baltaş & Baltaş, 2014).

Kişilerin dil gelişimine bakıldığında öncelikle beden dilini görmekteyiz. Nitekim bebekler ilk cümlelerini beden dilleri ile anlatabilmektedir. Gülümseme memnuniyeti ifade ederken ağlamak ters giden bir şeyler anlamına gelmektedir(Habacı, 2013).

Ayrıca yapılan bir araştırmaya göre duygularımızı ifade ederken %7 sözlü iletişimi, %38 ses tonlamasını, %55 beden dilini kullanarak iletişim kurmaktayız(Dutta, 2011).

Bir başka araştırmada ise iletilerin %35 sözel, %65 sözsüz unsurlarla iletilmektedir(Birdwhistell, 1970).

Verimli ve etkili bir iletişim için sözel unsurlar tek başına yeterli olamaz. Çünkü aynı sözcükler bile farklı ses ve tonlamalarla farklı anlamlar kazanırlar. Ne kadar iyi hazırlanmış olursa olsun tonlamasız ve tekdüze bir konuşma sıkıcıdır(James, 2013).

Her ne kadar sözsüz iletişimin evrensel bir yanı olsa da kültürlerin yapısının etkisi de büyüktür. Kültürlerin farklılığına rağmen iletmek istenen iletinin doğru algılanması için sözsüz iletişimde etkisi olan bazı etkenler vardır. Mesajın doğru iletilmesi ve doğru algılanması için renk, aksesuar, çevre ve kıyafetler etkili birkaç ipucudur(Dökmen, 2014).

Sözsüz iletişimin önemli özellikleri

- Farklı kültürlere göre farklı şekillerde belirtilebilmesi
- Güvenilir mesajlar vermesi
- Belirsiz olması
- Sözel içeriklere destek vermesi
- Kişiler arasındaki ilişkileri tanımlaması
- Duyguları etkili ve verimli olarak aktarması(Ergin, 2012).

İnsanlar gerçek duygularını ve düşüncelerini paylaşmak istemeyebilirler. Buda bazen sözlerin yanıltıcı olabileceği anlamına gelir. Fakat sözsüz iletişimde bilinç geri planda kaldığından daha güvenilir olabilmektedir. Güven ve duygusal tepkilerin iletilmesinde daha etkili olduğu söylenebilir(Zıllıoğlu, 2007).

2.13. Öğretmen ve Sözsüz İletişim

İletişim sürecinin bir parçası olan eğitimde beden dili önemli bir rol oynaktadır. Beden diline hâkim olmak öğretmen açısından büyük önem taşır. Öğretmenin beden dili hakkında bilgi sahibi olması öğrencilerinin duygusal durumu ve beklentilerinin daha iyi anlaşılması bakımından önemlidir. Ayrıca öğretmenin davranışlarının öğrencilerin davranışlarına etki edeceği düşünülürse bu niteliklerin ne kadar önemli olduğu daha da anlaşılır olacaktır(Ergin, 2012).

Öğretmenin duruşu, gülüşü, kaşını çatması, yüz ifadesi öğrencilere farkında olarak ya da olmayarak mesajlar gönderir. Bu nedenle ne söylediğimizin yanı sıra nasıl söylediğimizin de önemi vardır(Uzun & Ayık, 2015).

2.14. Beden Dilinin Sınıflandırılması

Beden dilinin varlığı konusunda herkes hemfikirken işleyişi ve özellikleri hakkında yeterince bilgi sahibi değiliz. Beden dilini anlamlandırmaya çalışmak kişinin doğasında olan durumdur. Beden dili bilinç dışı gerçekleşen bir durumdur(Goman, 2015).

Mesaj iletmede kullanılan beden dili birçok etkenden oluşmaktadır. Bunlar kişinin jest ve mimikler, ses tonu, el kol hareketleri, göz teması, duruş şekilleri ve aradaki mesafelerdir(Erol, 2015).

Yapılan araştırmalarda beden dili yedi grup olarak kategorilendirilmiştir. Bunlar mesafe ve bedensel temas, bacak ve ayak kullanımı, ayakta durmak ve oturmak, vücudun duruşu ve pozisyon, el ve kol hareketleri, baş hareketleri ve yüz ifadeleridir(Sillars, 1995).

2.15. Jest ve Mimikler

Jest ve mimikler konuşmanın desteklenmesini sağlayarak daha yaratıcı hale gelmesini sağlar. Beden dili ile insanlıkça kabul görmüş duygular ifade edilebilmektedir(Schober, 2013).

Ortak duyguların yanı sıra farklı kültürlerin etkisi ile farklı jest ve mimiklerin olması doğal bir süreçtir(Dutta, 2011).

2.16. Jest

Konuşma esnasında farkında olunmadan birçok etken sürece dâhil olur. Kullanılan jestler düşüncelerin ve duyguların aktarılmasında çok önemlidir. Jestler engellendiğinde kişiler mesajlarını istedikleri gibi iletemezler.

Konuşma esnasında destekleyici olarak kullanılan baş, kol, el, bacak, ayak ve vücudun tamamı kullanılarak yapılan anlatım şeklidir(Baltaş & Baltaş, 2014).

Jestler aslında bilinçsiz olarak yapılır fakat belirli amaçlar için bilinçli olarak yapılan jestlerde vardır. Bunların amacı anlatımı pekiştirmek veya anlamlandırmaktır(Zıllıoğlu, 2007).

Sözcüklerin arkasına gizlenmiş birçok duygu vücut hareketleri ile ortaya çıkarılabilir. Yalan söyleyen bir kişinin burnuna dokunması, çocukların yanlış bir kelime kullandığında elleri ile ağızlarını kapatmaları, öfkelenen bir kişinin yumruğunu sıkması, yatışmak isteyen bir kişinin alnını veya yüzünü sıvazlaması, stres içinde olan kişinin tırnak yemesi gibi durumlar bize kişinin içinde bulunduğu ruh hali hakkında bilgi verir(Goman, 2015).

Aynı zamanda jestler kişilerin toplumsal statülerini de belirlemektedir. Bun örnek olarak kişilerin kendilerinden alt veya kişilere karşı rahat olurken kendilerinde üst kişilere karşı rahatlık seviyeleri daha azdır(Zıllıoğlu, 2007).

Bedensel duruşumuz konuşmacı ile ilginizin derecesini gösterir. Öne eğilerek dinlemek karşımızdakini önemseyiğimizi ve ondan hoşnut olduğumuzu gösterir. Bu durum karşımızdaki kişinin de kendine güvenmesini sağlar(Goman, 2015).

2.17. Baş

Baş ve yüz iletişimde sıklıkla kullanılan işaretçilerdendir. Bu bölgede buluna kasların duygularla ilgili bölümle bağlantılı olmasında dolayı yüz ve baş ile iletilen mesajların anlamlandırılması ve karşı taraf tarafından doğru algılanması bakımından önemlidir(Goman, 2015).

Özellikle baş hareketleri ilgi, üstün görme, küçümseme, derin düşünce, nezaket gibi duyguların oluşmasına sebep olur(Schober, 2013).

Bazı araştırmacılar baş ile ilgili beş temel hareket olduğunu söylemişlerdir; bunlar başın hareketsiz olduğu tarafsız baş hareketi, karşıdakini dinlediğini göstermek için yapılan başın sağa veya sola hafif yatırılması, yargılayıcı bir tutum sergilenmek istendiğinde onaylamayan baş konumu, rahat hissedilen bir ortamda ellerin ensede birleştirilmesi, kendini beğenmişlik tutumu gösteren başın arkaya atılmasıdır (Yüksel A, 2013).

2.18. El, Kol, Parmaklar

Konuşmalarında el ve kol hareketlerine sıklıkla yer veren kişiler genellikle eğlenceli, enerjik, sıcak insanlar olarak algılanırken hareketsiz kişiler tam tersi soğuk, sıkıcı ve mantıklı insanlar olarak tanımlanmaktadır(Goman, 2015).

Yüz ifadelerinden sonra en çok kullanılan jest ve mimikler el ve kol hareketleridir(Tok & Temel, 2014).

2.19. El

Ellerde bulunan sinirler, duyarlılık ve hissiyat nedeniyle el ve beyin arasında önemli bir ilişki vardır. Özellikle nesneleri tanıma ve haklarında bilgi sahibi olunması açısından eller önemli bir konumdur(Baltaş & Baltaş, 2014).

Yüzden sonra beklide en çok mesaj veren organ ellerdir. Jest ve mimikleri istenilen etkiyi verebilmesi için eller ile yapılan hareketlerle desteklenmesi daha sağlıklı olabilmektedir(Dutta, 2011).

Konuşma esnasında eller kullanılırken kullanım sıklığına ve şiddetine dikkat edilmelidir az kullanmak konuşmayı sıkıcı hale getirebilirken çok kullanımı ise dinleyicilere rahatsızlık verebilir. Ayrıca el hareketleri olumsuzluk, saldırganlık, samimiyet, düşünme, küçümseme gibi pek çok duyguyu iletebilir. Ellerin konumlandırılması bile farklı duyguları anlatabilmektedir(Dutta, 2011).

Ellerin konumlandırılması ile ilgili birkaç örnek vermek gerekirse; başın eller ile desteklenmesi kişinin sıkıldığı anlamına gelmekteyken, bir elin kapalı olarak yanakta tutulması dinleme anlamına gelmektedir. Elin alna götürülmesi dinleyicinin konuya odaklandığını gösterirken, kulak memesi ile oynamak konuya odaklanmaya çalışmak anlamına gelmektedir. El başı ne kadar çok destekliyorsa dinleyicinin o oranda konudan sıkıldığı çıkarımında bulunulabilir. Ellerin birbirine sürtülmesi kişinin karar vermiş ve uygulamaya hazır olduğu anlamına gelmektedir(Baltaş & Baltaş, 2014).

Bazen de el hareketleri olumsuz bir düşüncenin habercisi olabilir. Örneğin ellerin yumruk haline getirilmesi saldırgan ve tehdit verici bir hareket olarak yorumlanabilir(Özbent, 2007).

Ellerin belde birleştirilmesi veya avuç içlerinin birbirine paralel olarak parmakların hareket ettirilmesi özgüven olarak yorumlanabilir(Dutta, 2011).

Dokunmak genelde ast-üst ilişkisini gösterir. Üst konumda bulunan bir kişi ast konumda olan birine dokunabilirken tersi bir hareket hoş karşılanmaz ve laubalilik sayılır(Özbent, 2007).

Ellerin kenetlenmesi ve ellerin sıkılma şiddeti huzursuzluğu anlatmaktadır. Genellikle iş görüşmesi için bekleyen kişilerin ellerini kenetleyip beklediği görülmektedir. Bu durum kişinin kendisini sakinleştirmesi olarak yorumlanır(Baltaş & Baltaş, 2014).

Ellerin önde birleştirilmesi genellikle kişinin beklentisi olduğu ya da saygı ifadesi olarak yorumlanır(Özbent, 2007).

2.20. Parmaklar

Çocukların yanlış ya da gerçek olmayan bir durumdan bahsederken ellerini ağızlarına götürmesi büyüklerde el yerine parmakların dudaklarına götürülmesi şeklindedir(Dutta, 2011).

Ebeveynlerin parmak sallaması çocuklarını azarlama anlamına gelirken, politikacıların parmak sallaması hâkimiyet ve vurgu anlamına gelmektedir. Yüzde gülümse olmadan sallanan parmak hareketi saldırganlık anlamına gelmektedir(Goman, 2015).

2.21. Kol

Kolların bedenden açık konumda bulunması kişinin karşı taraftan gelecek mesajlara açık olası anlamına gelirken, kolların kapalı konumda olması kişinin savunma halinde olduğu ve karşı taraftan gelecek mesajlara karşı mesafeli olduğu anlamına gelmektedir(Schober, 2013).

Politikacıların konuşmaları esnasında kollarını açarak konuşma yapması karşısındakileri kucaklayıcı bir tavır sergiledikleri anlamına gelmektedir(Baltaş & Baltaş, 2014).

2.22. Ayaklar ve Bacaklar

Jest ve mimikler genelde baş, yüz, el, kol hareketleri üzerinde odaklandığında ayak ve bacaklar ihmal edilir fakat etkili bir iletişim için tüm uzuvlar birlikte ve senkronize hareket etmelidir. Bacak bacak üstüne atmak kolların kavuşturulması ile aynı anla gelmektedir(Yüksel A. , 2013).

Bacakları yönü bize kişinin karşısındakine karşı samimiyet derecesi hakkında bilgi verir. Karşısındakinin aynı yönünde bacağın atılması samimi olarak değerlendirilirken tersi yönde atılan bacak kişinin karşısındaki ile çok samimi olmadığı anlamına gelmektedir(Yüksel A. , 2013).

Bazı araştırmacılar uzun süre oturmayı rahatlattığı içinde bacak bacak üstüne atıp oturulduğunu belirtmiş ve bu durumun olumsuz bir sonuç olarak algılanmaması gerektiği ifade edilmektedir(Baltaş & Baltaş, 2014).

Ayak hareketleri genellikle gözden uzakta olduğundan göz ardı edilir. İnsanlar huzursuz olduklarında veya doğru söylemediklerinde ayak sayıları bariz bir şekilde artar. Ayaklar birbirine ya da etraftaki nesnelere sürtülmeye başlar(Goman, 2015).

2.23. Mimikler

Yüz duyguların gösterilmesindeki en temel araçtır. Yüz ile birçok mesaj gönderilebilir. İletişim esnasında en dikkat çekici kısım yüzdür. Birçok kas gurubunun olduğu yüzümüzde pek çok anlam çıkarılabilir(Baltaş & Baltaş, 2014).

Kişinin konuşması esnasında hem konuşmacının hem de dinleyicinin yüzündeki ifadeler iletişimin yönünü veya mesajın ne derece karşı tarafa iletildiği konusunda bize fikir verebilir(Schober, 2013).

Mimik kelimesinin anlamı çoğu araştırmacı tarafından benzer cümlelerle ifade edilmiştir. Genel tanım yüz kaslarındaki değişim veya yüz kasları ile iletişim şeklindedir(Ergin, 2012).

Bazı araştırmacılar yüz kaslarını üç başlık altında toplamışlardır, bunlar; alın kasları, göz kapağı ve göz kapağı çevresindeki kaslar, dudak ve ağız çevresinde ki kaslar(Baltaş & Baltaş, 2014).

Yüz kaslarındaki değişimlere neden olan duygular ise üzüntü, mutluluk, öfke, korku, sürpriz, tiksinti şeklinde tanımlanabilir(Schober, 2013).

Bazen kişiler mimiklerini saklamaya çalışsalar da çoğu zaman bu konuda başarılı olamazlar çünkü ister istemez kan akışı nedeniyle yüzde oluşacak değişikliğe engel olmak imkânsızdır(Schober, 2013).

2.24. Gözler ve Bakışlar

Yüz bedende en çok dikkat çeken yerdir, yüzde ise en çok dikkat çeken yer gözlerdir. Karşılıklı bir etkileşim olan iletişimde kişiler yüze odaklanır. İletişimin başlangıcı, kontrolü ve devamı ise gözler ile yapılır(Oğuz, 2013).

Yaşanılan bir olayın etkileri en çok gözlere yansır. Gözler iç dünyamızın aynası olduğundan gerçek duygular gözlere yansır. Çünkü gözler yalan söylemez. İletişimin devamı için göz teması önemlidir. İletişimin verimli olması göz temasının süresi ile doğru orantılıdır. Bu sürenin kısa olması konuşmacı veya dinleyicinin samimiysizliği anlamına gelmektedir(Goman, 2015).

Bazı çalışmalarda uzun süreli göz temasının tehditkâr ve saldırgan davranışların sebebi olarak gösterilirken bazı araştırmalarda uzun süreli bakışmaların hoşlanma sebebi ile olduğu kanısına varılmıştır(James, 2013).

Bakışların yanı sıra göz bebeklerindeki değişimler de duygular hakkında bizlere bilgi verebilir. Karşı tarafa duyulan ilgi göz bebeklerinde büyümeye neden olurken, göz bebeklerinde ki küçülmeye sebep olarak kızgınlık ve sinirlilik gösterilmiştir(Ergin, 2012).

İnsanlar yalan söyleyecekleri zaman genelde gözlerini kaçırma eğiliminde bulunur ve gözlerini ovuştururlar(Dutta, 2011).

Göz teması, göz bebeklerinin reaksiyonu, göz temasının süresi bizlere karşı tarafın duyguları hakkında birçok bilgi vermektedir.

2.25. Kaşlar

Kaşlarda bize kişilerin duygu ve düşünceleri hakkında bilgi verebilmektedir. Kaşların kalkık olması kişinin korku ve şaşkınlık duygularını ifade ederken kaşların

inik olması kişinin endişe duyduğu anlamlarına gelebilmektedir(Altıntaş & Çamur, 2005).

2.26. Dil, Dudak ve Ağız

Birçok deyimde de geçen dudak ısırma, dudak bükme gibi cümleler bizlere dudakların beden dilinde ki önemini anlatmaktadır. Dudakların sıkılığı ve gevşekliği kişinin stres, tedirginlik, endişe gibi duygular yaşadığını göstermektedir. Araştırmalarda alt dudağın ısırılması bir bulguyu işaret ederken üst dudağın ısırılmasının stres ve tedirginlik kaynaklı olduğunu göstermiştir(Özbent, 2007).

2.27. Alın

Alna götürülen elin bir konu üzerinde odaklanma ve düşünme halini anlatan bir hareket olarak gösterilmektedir. Genellikle bir konuyu hatırlama esnasında da el alın bölgesine götürülmektedir. Ayrıca alnın kırıştırılması şaşkınlık, korku, endişe duyguları sonucu olduğu belirtilmiştir(Özbent, 2007).

2.28. Burun

Yalan söyleyen kişi genellikle elini burnuna götürmektedir. Yalan söylemek vücutta adrenalin salgılanmasına sebep olurken salgılan adrenalin kılcal damarlarda genişlemeye buda burunda kaşınmaya sebep olmaktadır(Goman, 2015).

Burun deliklerinde oluşan büyüme bizlere kişinin korku ya da kızgınlık duygularını yaşadığı sonucunu vermektedir(Altıntaş & Çamur, 2005).

2.29. Kulak

Kulak memesi ile oynamak kişiyi rahatlattığından kişinin bir konu üzerinde yoğunlaşması olarak gösterilmektedir. Ayrıca işaret parmağının kulağa sokulması kişinin konu hakkında şüphesinin olduğu anlamına gelmektedir. Kulakla fazla oynanması kişinin sıkıldığı anlamına gelmektedir(Özbent, 2007).

2.30. Kişiler Arası Mesafe

İnsanoğlunun sosyal bir varlık olması kendinse ait bir alanının olmayacağı anlamına gelmez. Herkesi kendine ait bazı sınırları vardır ve kimse izin almadıkça bu

alana girmemelidir. Bu alan başkaları tarafından görülmeyen kişiye ait özel bir alandır(Altıntaş & Çamur, 2005).

Kişiler kalabalık bir ortam da dahi olsa kendisine ait bir alan olduğunu bilmeleri kendilerini daha güvende olmalarını sağlar. İzinsiz bu alana girmek kişiler arası iletişimi olumsuz etkiler(Ergin, 2012).

İçinde bulunulan alanlar kişilerin duyguları hakkında bilgi vermektedir. Kendimize yakın hissettiğimiz kişilerle aramızdaki mesafeyi kısa tutarken yakın hissetmediğimiz kişilerle mesafemiz artar(Dökmen, 2014).

Bazı araştırmacılar kişisel alan ve mesafeleri beş guruba ayırmıştır. Aile ve sevdiğimiz kişilere ayırdığımız alan, arkadaş ve tanıdıklara ayrılan alan, uzak kişisel alan, sosyal alan ve kamusal alan olarak sınıflandırılmıştır(Goman, 2015).

Bazı araştırmacılar alanları dört guruba ayırmış ve bunları; mahrem alan, kişisel alan, genel alan ve sosyal alan olarak adlandırmışlardır(Baltaş & Baltaş, 2014).

Tüm bu araştırmalar bize kişisel alanın mesafesinin bizlere yakın kişilerden uzak kişilere doğru aradaki bağın azlığı ile mesafenin ters orantılı olduğunu göstermektedir (Zıllıoğlu, 2007).

2.31. Araç Gereç Kullanımı

Kişiler arası iletişimde kullanılan bazı araç ve gereçler vardır. Bunlar etraftaki nesneler, kılık kıyafet veya aksesuarlar olarak sınıflandırılabilir. Bunlar kişilerin statüsü veya kişilikleri hakkında bizlere bilgi vermektedir(Dökmen, 2014).

Masaların büyüklüğü, masa üzerinde bulunan kupa, çanta, kitap benzeri aksesuarlar bizlere kişiler hakkında bilgi vermektedir(Özbent, 2007).

Yine kılık ve kıyafet kişilerin ekonomik durumları sosyal statüleri ve kişilikler hakkında bize bilgi vermektedir. Ayrıca kıyafetlerdeki temizlik ve özen kişinin kendisine ve karşısındakine verdiği önemi anlatmaktadır(Açıl, 2005).

Kişinin kıyafetlerinde veya yaşam alanlarında kullandığı renklerde bizlere kişilerin dünya görüşü kişilikleri ve ruh dünyaları hakkında bilgi vermektedir. Her rengin kendisine ait bir anlamı ve karşı tarafa verdiği bir mesaj vardır(Altıntaş & Çamur, 2005).

2.32. Ses

İletişimde konuşma kadar konuşmanın nasıl yapıldığı da önemlidir. Ses sayesinde konuşmacının duyguları hakkında bilgi sahibi olunabilir. Sesin tonu, hızı, yüksekliği, perdesi, niteliği, düzen, kişiye ait ayırt edici özelliklerdir(Eriş, 2013).

Ayrıca sesin tonu ve vurgusu kişinin kendisine olan güveni, söylediklerinde ne kadar samimi olduğu hakkında bizlere bilgi vermektedir(Dutta, 2011).

2.33. Eğitim ve Beden Dili

Eğitim ve öğretim sürecinin en önemli yapı taşlarından biri öğretmendir. Bir süreç olan eğitimin etkili ve verimli olması için öğretmenin hem alan bilgisinin yeterli olması hem de bu bilgiyi öğrencinin seviyesinde onların anlayabileceği, ilgilerini çekebileceği bir şekilde sunması gerekmektedir.

Mesleğinin bir gereği olarak öğretmen daima iletişim halindedir. Ders anlatır, motive eder, ilgi çeker, yönlendirir. Tüm bunları yaparken sözlü ve sözsüz iletişimi birlikte ve etkili olarak kullanır(Schober, 2013).

Rol model olarak alınan öğretmen beden dilini etkili bir şekilde kullanabilmelidir. Bu hem iletişimin etkili olmasını hem öğrenmenin verimini hem de öğrencinin gözünde ki öğretmen algısının artmasına neden olur.

Öğrenmeye yaptığı katkı, dikkat çekme ve mesajların daha etkili ve verimli aktarımında beden dilinin büyük etkisi vardır (Çalışkan & Kardağ, 2010).

İletişimin karşılıklı olabilmesi için öğretmenin olumsuz duygu, tavır ve davranışlardan uzak olması gerekir. Eğitici sevecen, hoşgörülü, sabırlı, güler yüzlü ve bu davranışları destekleyici jest ve mimiklere sahip olmalıdır(Özbent, 2007).

Ayrıca kullanılan jest ve mimikleri abartılı olmaması iletişimin kalitesini artırır. Abartılı hareketler hoş karşılanmayabilir(Özbent, 2007).

Sürecin başarılı bir biçimde işlemesi iletişime katılan iki tarafında üstlerine düşenleri yapması ile mümkün olabilir. Sadece öğretmenin çabası iletişimin ve öğrenmenin gerçekleşmesi için yeterli değildir. Öğrencilerde bu süreçte aktif katılımı bulmalı ve üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir.

3. KONUS İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Bu kısımda araştırmacının konusu ile yurt içi ve yurtdışında yapılmış olan araştırmalar ele alınmış ve gerek benzer tarafları gerekse de farklı yönleri analiz edilmiştir.

3.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

(Tepeli & Arı, 2011) tarafından Konya merkez ilçelerinde görev yapan 100 okul öncesi öğretmenlerinin sosyal beceri ve iletişim düzeyleri incelenmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin sosyal beceri ve iletişim becerilerinin mesleki kıdemlerine göre farklılaştığı gözlenmiştir.

(Yalman & Hamidi, 2014) tarafından Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 369 yabancı dil eğitimi alan öğrenci ile iletişim becerileri üzerine bir çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmada erkek öğrencilerin iletişim hakkında ki görüşleri kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

(Erigüç, 2013) tarafından Şeyh Edebali Üniversitesi Osmaneli Meslek Yüksekokulunda öğrenci olan 364 kişi ile iletişim becerileri üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Araştırmada kız öğrencilerin iletişim becerilerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

(Çuhadar, 2014) Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi son sınıfta bulunan 315 öğrenci ile iletişim becerileri üzerine bir çalışma yapılmıştır. Yapılan araştırmada kız öğrencilerin iletişim becerilerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

(Başer, 2003) tarafından yapılan araştırmada olumlu beden dili davranışlarının öğrencileri de olumlu yönde etkilediği olumsuz beden dili davranışlarının öğrencileri olumsuz yönde etkilediği gözlenmiştir.

(Öztaş, 2001) tarafından Kahramanmaraş il merkezinde görev yapan 40 sınıf öğretmeni ile yapılan iletişim yeterliliği çalışmasında bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere kıyasla iletişimde daha etkili olduğu gözlenmiştir.

3.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

(Griffin, 1985) tarafından yapılan çalışmada sözel olmayan iletişimin sınıf içerisinde etkili bir şekilde kullanılmasının sınıf içi aktivitelerde olumlu bir yönde etki ettiği gözlenmiştir.

(Barry, 2011) tarafından yapılan çalışmada sözel olmayan iletişimin önyargı, cinsiyet ve kültürlerden arındırılmamışsa iletişimde yanlış anlaşılmalara oluşabileceği gözlenmiştir.

(Negi, 2009) tarafından yapılan çalışmada sözel ve sözel olmayan davranışlar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı uyum içerisinde oldukları gözlenirken, cinsiyet değişikliği bakımından kadın ve erkek arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlenmiştir.

(Felicia, 2012) tarafından yapılan çalışmada yetişkinler ile çocukların bazı sözel olmayan mesajları farklı algıladıkları ve çocukların sözel olmayan bazı mesajları anlamlandıramadıkları ya da yanlış anladıkları sonucu gözlenmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada Beden eğitimi öğretmenlerinin beden dili kullanım düzeylerinin belirlenmesi amacıyla çalışmada tekil tarama modeli kullanılmıştır. Tekil tarama modeli; değişkenlerin tek tek miktar ya da tür cinsinden oluşumlarının belirlenmesi amaçlanarak yapılan araştırma modellerine verilen isimdir. Alışkanlıkların ve durumların saptanması amacıyla birçok alanda tekil tarama modelleri kullanılabilir (Karasar, 2008).

4.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın hedef evreni Manisa ili, merkez ilçelerindeki, okullardır. Hedeflenen evren soyut olması ve para, zaman gibi birçok yönden ulaşılması güç olduğundan ulaşılabilen evrene (çalışma evreni) gidilmiştir. Doğrudan gözlenmesi mümkün olan ya da bir küme seçilerek, bu küme üzerinde yapılan gözlemlere dayanarak görüş bildirilen evrene ulaşılabilen evren denir. Öğretmenler rastlantısal örnekleme yöntemi ile seçilmiştir (Karasar, 1991). Bu araştırmanın örneklem grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Manisa ili merkez ilçelerinde, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda çalışmakta olan Beden eğitimi öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmaya 84'ü erkek, 36'sı kadın olmak üzere toplam 120 öğretmen katılmıştır.

4.3. Veri Toplama Aracı

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin beden dili kullanım düzeylerini belirlemeyi hedefleyen bu çalışmada Tok ve Temel (2014) 'in Beden Dili Ölçeği (BDÖ) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Uygulanan ölçek EK 1'de verilmiştir. Araştırmacılar, ölçekte kullanılan maddelerin faktör yüklerini 0.34– 0.69 arasında bulmuşlardır. Ölçeğin güvenirlik çalışması için hesaplanan iç tutarlık katsayı (Cronbachalpha) değerinin $\alpha=0.87$ olduğunu belirtmişlerdir. Ölçekteki herhangi bir madde ters puanlanmamış ve ölçekten alınan puanların ortalaması esas alınmıştır. Anketin birinci bölümü kişisel bilgilerden, ikinci bölümü ise beden dili kullanımı ile ilgili 15 maddeden oluşmaktadır. Her bir maddeye ilişkin cevaplar “kesinlikle

katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), kararsızım (3), katılıyorum (4), kesinlikle katılıyorum (5)” kısımlarından oluşmaktadır.

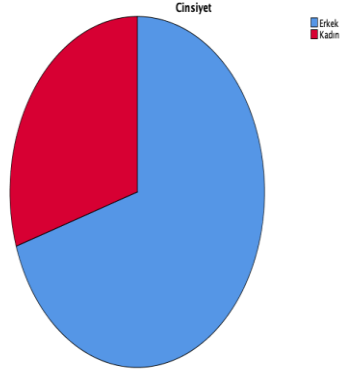
5. BULGULAR

Demografik özellikler ve ankete katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplar ışığında beden dili kullanımının yaş, cinsiyet ve meslekteki kıdem değişkenlerine göre analizleri yapılmış ve aşağıda tablolar ile gösterilmiştir.

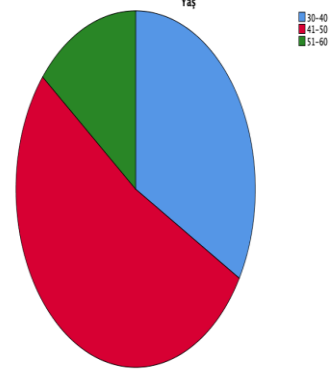
Araştırma kapsamında katılımcılar tarafından elektronik ortamda doldurulan geçerli anket formları bir istatistik paket programına aktararak veriler analiz edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistikler (frekans, yüzdelik dağılım, standart sapma) dışında veri setinin normal bir dağılıma sahip olması nedeniyle katılımcıların cinsiyetleri, yaşları ve mesleki kıdemleri ile beden dili kullanım düzeyi arasındaki farklılaşmayı incelemek için Bağımsız Örneklem T Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Scheffe çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar ise $p < .05$ önem düzeyine göre değerlendirilmiştir (Bursal, 2019).

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı

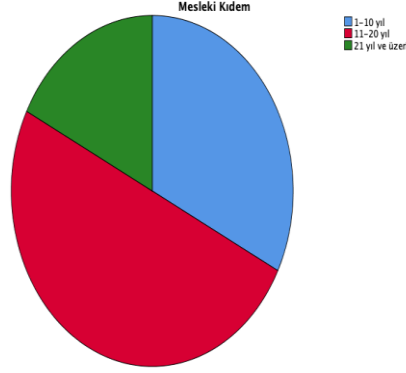
Değişken	Kategori	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	36	30.0
	Erkek	84	70.0
Yaş	30-40	40	33.3
	yaş		
	41-50	63	53.5
	yaş		
Mesleki Kıdem	51 yaş ve üzeri	17	14.2
	1-10 yıl	39	32.5
	11-20 yıl	60	50.0
	20 yıl ve üzeri	21	17.5

Şekil 1 Yaş

Şekil 2 Cinsiyet

Şekil 3 Mesleki

Kıdem

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin demografik özelliklerinin yer aldığı tablo 1'e göre; araştırmaya 36 kadın (%30,0) ve 84 erkek (%70,0) olmak üzere toplam 120 beden eğitimi ve spor öğretmeni katılım sağlamıştır. Yaş dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin %53,5'inin 41-50 yaş, %33,3'ünün 30-40 yaş, %14,2'sinin ise 51 ve üzeri yaş grubunda olduğu görülmektedir. Son olarak, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%50,0) 11-20 yıl arası mesleki kıdeme sahip oldukları tespit edilirken bu kategoride 1-10 yıl arası mesleki kıdeme sahip

öğretmenlerin oranının %32,5, 20 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin oranının ise %17,5 olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Beden dili Ölçek Maddelerine Verdikleri Cevaplara İlişkin Bazı İstatistiksel Değerler

Madde No	Madde	N	$\bar{X}$	S
M1	Ders anlatırken yüzümü öğrencilere doğru dönerek etkili ders anlatırım	20	5.00	.00
M2	Ders anlatırken öğrencilerin dikkatini çekmek için, sınıf içinde yer değiştiririm.		4.97	.156
M3	Yüz hareketlerimi ders anlatırken kontrol ederim.		4.52	.549
M4	Ders anlatırken kendimden emin bir duruş sergilerim.		4.98	.128
M5	Ders anlatımını kürsüde oturmak yerine ayakta anlatırım.		4.92	.264
M6	Kıyafetlerimin düzenli ve temiz olmasına dikkat ederim.		5.00	.000
M7	Yüz ifadeleri kullanarak daha etkili ders anlatırım.		4.52	.549
M8	Ders anlatırken akıcı konuşarak derste dikkat dağınıklığını önlerim.		4.97	.156
M9	Duruşum ile dersi daha iyi kontrol ederim.		4.98	.128
0 M1	El kol hareketlerimi ders anlatırken duruma göre ayarlamaya özen gösteririm.		4.86	0.341
1 M1	Kıyafetlerimde ki düzene ve uyuma dikkat ederim.		5.00	.000
2 M1	El kol hareketleri kullanarak		4.86	0.341

		daha etkili ders anlatırım.			
3	M1	Ders anlatırken önemli yerlerde vurgu yapmaya özen gösteririm.		5	.0
4	M1	Duruşum ile ders anlatırken duygu ve düşüncelerimi yansıtırım.		4	0.
5	M1	Ses tonlamamdaki değişikliklerle öğrencilerin derse ilgilerini arttırırım.		4	0.

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 5’li likert tipindeki (kesinlikle katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), kararsızım (3), katılıyorum (4), kesinlikle katılıyorum (5)) beden dili ölçeği maddelerine verdikleri cevaplar incelendiğinde, beden dili kullanımları açısından genel anlamda ‘tamamen katılıyorum’ düzeyinde değerlendirme yapıldığı dikkat çekmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Beden Dili Alt Boyut Puanlarına Yapılan Normallik Dağılım Testi Sonuçları

	I. Alt Boyut (Jest ve Mimik)	II. Alt Boyut (Duruş)	III. Alt Boyut (Giyim)
N	120	20	1 20
Ortalama	4.83 2	.968	4 .84 6
Orta Değer (Medyan)	4.75	.00	5 .00
Tepe Değeri (Mode)	5.00	.00	5 .00
Standart Sapma	.178 6	0733	. 18 15
Çarpıklık	-	-	

(Skewness)	.730	1.896	.888
Çarpıklığın St. Hatası	.221	221	.221
Basıklık (Kurtosis)	.235	.620	.115
Basıklığın St. Hatası	.438	438	.438

Verilerin normal dağılım varsayımını sınamak amacıyla çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) değerleri dikkate alınmıştır. Buna göre, beden dili alt boyutlarında çarpıklık ve basıklık değerleri $-2,0 \sim +2,0$ (George ve Mallery, 2010) Aralığında olduğundan, veri setinin normal bir dağılıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, çalışmanın istatistiksel analizlerinde *parametrik testler* kullanılmıştır (George, 2010)

Tablo 4. Katılımcıların Beden Dili Alt Boyut Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

Alt Boyut lar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	s		
Jest ve Mimik	Erkek	4	.799	1891	3.230	.002*
	Kadın	6	.909	1217		
Duruş	Erkek	4	.957	0825	.642	.010*
	Kadın	6	.994	0333		
Giyim	Erkek	4	.799	1891	.407	.000*
	Kadın	6	.958	0944		

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya katılım sağlayan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin cinsiyetleri ile beden dili kullanım düzeyleri arasında tüm alt

boyutlarda anlamlı bir farklılaşma olduğu; her üç alt boyutta da kadın öğretmenlerin beden dili kullanım düzeylerinin erkek öğretmenlerin düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Beden Dili alt Boyut Puanlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Aralığı		$\bar{X}$	s			ark
Jest ve Mimik	0-40	0	.83 1	153			
	1-50	3	.85 5	181	.375	098	
	1-60	7	.75 0	207			
Duruş	0-40 ⁽¹⁾	0	.98 0	060			> 3
	1-50 ⁽²⁾	3	.97 4	067	.133	.007 *	ark: .
	1-60 ⁽³⁾	7	.91 7	101			.0 5 7

Gi yi m	0-40	0	.84 3	156	.585	209
	1-50	3	.86 7	182		
	1-60	7	.77 9	223		

Çalışmaya dâhil olan öğretmenlerin yaş aralıklarına göre beden dili alt boyutu puanları Tablo 5’te sunulmuştur. ANOVA testi sonrası yapılan Scheffe post-hoc analizi, 51-60 yaş aralığındaki öğretmenlere göre 41-50 yaş aralığındaki öğretmenlerin lehine ‘Duruş’ alt boyutunda anlamlı bir farklılaşma olduğunu işaret etmektedir. Diğer alt boyutlarda ise anlamlı bir farklılaşma görülmezken 41-50 yaş aralığı grubu puanlarının diğer iki grubun puanlarından daha yüksek olduğu elde edilen bir diğer sonuçtur.

Tablo 6. Katılımcıların Beden Dili Alt Boyut Puanlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boy utla r	Kıde m		$\bar{X}$	Ss		ark
Je st ve Mi mi k	-10 yıl (1)	9	.83 9	16 7		>3
	1-20 yıl (2)	0	.87 7	14 8	.802	<i>00 0*</i> ar k:
	1 yıl ve üzeri (3)	1	.69 0	21 1		18 7
D ur uş	-10 yıl (1)	9	.97 4	06 7	.918	<i>00 1*</i> >3 ar

	1-20 yıl ⁽²⁾	0	.98 3	05 5		<i>k:</i>
	1 yıl ve üzeri (3)	1	.91 4	10 1		<i>06 9</i>
G						
i	-10 yıl (1)	9	.83 9	16 7		
y						<i>>3</i>
i	1-20 yıl ⁽²⁾	0	.89 3	14 7	.389	<i>00 1*</i>
m	1 yıl ve üzeri (3)	1	.72 6	23 9		<i>ar k: 16 7</i>

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcıların mesleki kıdemleri ile beden dili kullanım düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu anlamlı farklılaşma nedeniyle yapılan Scheffe post-hoc analizi sonrasında, tüm alt boyutlarda 11-20 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin beden dili kullanım düzeylerinin 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin düzeylerinden daha yüksek olduğu bulgulanmıştır.

6. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma problemlerinden elde edilen bulgulara yönelik sonuçlar özetlenmiş ve benzer çalışmaların sonuçları ile karşılaştırmalar yapılarak tartışılmıştır. Yeni yapılacak olan çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

6.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmada beden eğitimi öğretmenlerinin beden dili kullanım düzeyleri araştırılmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir. Araştırmanın alt problemlerinden biri; Beden eğitimi öğretmenlerinin beden dili kullanım düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır? Şeklindedir. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların cinsiyetler ile beden dili kullanım düzeyleri arasında tüm alt boyutlarda anlamlı bir farklılaşma

olduğu; her üç alt boyutta da kadın öğretmenlerin beden dili kullanım düzeylerinin erkek öğretmenlerin düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmamızın bulguları ile paralellik gösteren çalışmalara rastlanmıştır. (Çetinkaya, 2011), (Hall, 2006) , (Güven, 2001), (Tunçeli, 2013), (Karatekin, 2012) yaptıkları çalışmalarda kadın öğretmenlerin lehine olarak anlamlı farklılaşmanın olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan çalışmalarda iletişimde kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha yeterli oldukları görülmüştür.

Araştırmamızın bulguları ile paralellik göstermeyen çalışmalara da rastlanmıştır. (Çetinkaya, 2011), (Günay, 2003), (Pehlivan, 2005), (Tümekaya, 2011) yaptıkları çalışmalarda erkek veya kadın öğretmen ve öğretmen adaylarının beden dili kullanımında bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmanın alt problemlerinden bir diğeri; Beden eğitimi öğretmenlerinin beden dili kullanım düzeyleri öğretmenin mesleki kıdemine göre farklılaşmakta mıdır? Şeklindedir. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların mesleki kıdemleri ile beden dili kullanım düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu anlamlı farklılaşma, tüm alt boyutlarda 11-20 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin beden dili kullanım düzeylerinin 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin düzeylerinden daha yüksek olduğu bulgulanmıştır(Tepeli & Arı, 2011) yaptıkları çalışmada mesleki kıdem arttıkça iletişim puanlarının düştüğünü ifade ederek çalışmamız ile paralellik gösteren bir sonuca ulaşmıştır. (Günay, 2003) yaptığı çalışmada 21 ve üzerinde tecrübeye sahip olan öğretmenlerin daha az kıdeme sahip öğretmenlere göre iletişim becerilerin daha yüksek olduğunu belirterek çalışmamız ile zıt bir görüş sunmuştur. Ayrıca (Öztaş, 2001) yaptığı çalışmada sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri ile mesleki kıdemleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın alt problemlerinden sonuncusu ise; Beden eğitimi öğretmenlerinin beden dili kullanım düzeyleri öğretmenin yaşına göre farklılaşmakta mıdır? Şeklindedir. Çalışmaya dâhil olan öğretmenlerin yaş aralıklarına göre beden dili kullanım düzeyleri, 51-60 yaş aralığındaki öğretmenlere göre 41-50 yaş aralığındaki öğretmenlerin lehine anlamlı bir farklılaşma olduğunu işaret etmektedir. Diğer alt boyutlarda ise anlamlı bir farklılaşma görülmezken 41-50 yaş aralığı grubu puanlarının diğer iki grubun puanlarından daha yüksek olduğu elde edilen bir diğer sonuçtur.(Şeker, 2000) yaptığı çalışmada daha yaşlı ve daha genç öğretmenlerde iletişim becerilerin düştüğü orta yaşlarda ise iletişim becerilerin yüksek olduğu sonucun varmış ve çalışmamızdan elde edilen bulgularla paralellik göstermiştir. (Tümekaya, 2011) ise yaptığı çalışmada yaşı büyük olan öğretmenlerin yılların verdiği tecrübe ile iletişim becerilerin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşarak çalışmamız ile zıt yönde görüş bildirmiştir.

Kadın öğretmenlerin beden dili kullanım düzeylerinin erkek öğretmenlere göre daha yüksek olmasının nedeni cinsiyet farkı, yetiştirilme tarzı olabilir. Ayrıca kadınların daha anaç bir yapıda olması ve erkeklerin daha otoriter davranış sergilemesi bu sonuçları etkilemiş olabilir.

11-20 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin beden dili kullanım düzeylerinin daha yüksek olması bu mesleki çalışma aralığında bulunan öğretmenlerin hem mesleki tecrübe edinmiş olmaları hem de öğrenciler ile arasındaki yaş farkının çok açılmamış olması gösterilebilir. Gençlik ve tecrübenin aynı anda olması denebilir.

Ayrıca mesleki deformasyona uğramamış olmaları da sebep gösterilebilir.

41-50 yaş aralığında olan öğretmenleri beden dili kullanım düzeylerinin daha yüksek olmasının sebebi bu yaş aralığında bulunan öğretmenlerin mesleki kıdemlerinin 11-20 yıl aralığında olması ile

bağlantılıdır. 11-20 mesleki kıdeme sahip olan öğretmenlerin bu yaş aralığında olduğu görülmüştür.

6.2. Öneriler

Hem teorik hem de uygulamalı olarak işlenen beden eğitimi derslerinde sözlü iletişimin yanı sıra sözsüz iletişimin etkisi büyüktür. Beden eğitimi öğretmenlerinin beden dilini en üst düzeyde kullanması gerekmektedir. Derslerin salonlarda ve açık alanlarda yapılmasından dolayı öğretmenlerin sözcüklerin yanı sıra jestleri ve mimikleri en üst düzeyde kullanması gerekmektedir. Sınıf ortamı dışında birçok uyarıcının olduğu düşünüldüğünde öğrencinin dikkatini çekmek için çoğu zaman beden dili kullanımını arttırmak gerekmektedir.

Araştırmamızda elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

Mesleki kıdemi 11-20 yıl arasında olan öğretmenlerin iletişim düzeylerinin daha yüksek ölmesinin nedenleri araştırılabilir. Meslekteki kıdem arttıkça öğretmenlik tecrübesi artarken kişilerin mesleki deformasyona uğrayıp uğramadığı araştırılabilir. Ayrıca öğretmen ile öğrenci arasındaki yaş farkının artması ile iletişim kalitesi ve beceri düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılabilir. Daha genç öğretmenlerin öğrenciler ile arasındaki yaş farkının az olmasının iletişim becerisine negatif bir etkisi olup olmadığı araştırılabilir. 50 yaş üstü olan öğretmenlerin iletişim beceri düzeylerinin düşük olması ile kuşaklar arası farklılıkların olup olmadığı araştırılabilir.

Çalışmamız belirli bir ilde yapıldığından sonuçlar dar kapsamlı olabilir bu nedenle çalışma farklı il ve bölgelerde yapılarak kapsam genişletilebilir. Ayrıca çalışmamızda beden dili kullanım beceri düzeyi yönünden daha dezavantajlı olan gruplar için farklı değişkenler üzerinde durularak çalışmalar yapılabilir. Dezavantajlı olan gruplara hizmet içi eğitimler verilerek öğretmenlerin iletişim becerilerinin artırılması hedeflenebilir.

Belirli bir mesleki kıdeme gelen öğretmenler için uyum seminerleri yapılarak kuşak farkı nedeniyle oluşabilecek iletişimsizliğin etkileri azaltılabilir.

Ayrıca öğrenciler ile çalışmalar yapılarak kapsam genişletilebilir ve öğrencilerin gözünden öğretmenlerin iletişim beceri düzeyleri incelenebilir.

Beden dili öğrencinin derse olan ilgisini etkilediğinden özellikle üniversitelerin eğitim fakültelerinde beden dili kullanım dersleri okutulabilir.

İlköğretim ve orta öğretim müfredatına ders olarak konulabilir.

7. KAYNAKÇA

- Açıl, M. (2005). *Öğretmenin Beden Dili*. İstanbul: Armoni Yayıncılık.
- Altıntaş, E., & Çamur, D. (2005). *Beden Dili Sözsüz İletişim*. Ankara: Mentis Yayınları.
- Baltaş, A., & Baltas, Z. (2014). *Bedenin Dili*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Birdwhistell, R. (1970). Essay on Body Motion Communication. *Pennsylvania Press*, 2-12.
- Çalışkan, N. (2005). Eğitim Sürecinde Öğretmenin Beden Dili. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 199-207.
- Çalışkan, N., & Kardağ, E. (2010). *Eğitim, İletişim ve Öğretmenin Beden Dili*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çetinkanat, C. (1998). Öğretmen Adayları ve Müfettişlerin Bakış Açısından Öğretmen İletişim Becerileri. *Eğitim Yönetimi*, 209-221.

- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* , 567-576.
- Cüceloğlu, D. (1979). *İletişim ve Toplum- İnsan İnsana*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dökmen, Ü. (2014). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Dutta, A. (2011). *Beden Dili*. İstanbul : Arunas Yayınevi.
- Ergin, A. (2012). *Eğitimde Etkili İletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eriş, U. (2013). Sözel İletişim. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayını* , 20-45.
- Erol, K. (2015). Dil-İletişim İlişkisi Kapsamında Beden Dilinin İşlevi . *The Journal of Academic Social Science Studies* , 89-97.
- Finger, J., & Bamford, B. (2010). *Sınıf Yönetimi Stratejileri ve Öğretmen Klavuzu*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Gökçeli, S. (2013). Lise Öğrencilerinin Öğretmenlerin Beden Diline Yönelik Tutumları: Adana Kozan Fatih Anadolu Lisesi Örnekleme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 543-572.
- Goman, C. (2015). *İş Yerinde Beden Dili*. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Günay, K. (2003). *Sınıf Yönetiminde Öğretmenlerin İletişim becerilerinin Değerlendirilmesi*. Adana: çukurova üniversitesi.
- Güngör, N. (2011). *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güven, A. (2001). Öğretmen Adaylarının İletişim ve Problem Çözme Becerilerine İlişkin Görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi* , 13-22.
- H.TUTAR. (2010). *Genel İletişim Kavramlar ve Modeller*. Ankara: Seçkin.
- Habacı, İ. (2013). Beden Dilinin Eğitim Öğretim Üzerine Etkileri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish* , 1639-1655.
- Hall, J. A. (2006). Women's and men's nonverbal communication. *The Sage* , 210-218.
- James, J. (2013). *Beden Dili*. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Karatekin, K. (2012). İlköğretim öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Çeşitli Değişkenler açısından İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies* , 3-7.
- Korkut, F. (1996). İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* , 18-23.
- Küçük, M. (2013). İletişim Kavramı ve İletişim Süreci. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi* , 2-19.

- Kuzu, T. (2003). Eğitim-Öğretim Ortamında Etkili Sözel İletişim . *Milli Eğitim Dergisi* , 22-26.
- Oğuz, T. (2013). Bireylerarası İletişim. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları* , 72-93.
- Özbent, S. (2007). Sınıfta Beden Dili. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 259-289.
- Öztaş, R. (2001). *Sınıf öğretmenlerinin İletişim Yeterlilikleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Pehlivan, K. (2005). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerisi Algıları Üzerine Bir Çalışma. *İlköğretim Online* , 17-23.
- Schober, O. (2013). *Beden Dili*. İstanbul: Arion.
- Şeker, A. (2000). *Sınıf Öğretmenlerin İletişim Becerileri İle Sınıf Atmosferi Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Sıllars, S. (1995). *İletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2011). *Öğretim Tasarımı*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Sönmez, V. (2012). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tepeli, K., & Arı, A. (2011). Okul Öncesi Eğitim Öğretmeni ve Öğretmen Adaylarının İletişim ve Sosyal Becerilerinin Karşılaştırmalı olarak İncelenesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 26-45.
- Tok, M., & Temel, H. (2014). Öğretmen Adaylarının Beden Dili Yeterliliklerinin Karşılaştırılması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 381-391.
- Tümkaya, S. (2011). Fen Bilimleri Öğrencilerinin Eleştirel düşünce Eğilimleri ve Öğrene Stilllerinin İncelenmesi. *Ahi Evren Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 215-234.
- Tunçeli, İ. H. (2013). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri İle Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* , 51-58.
- Tutar, H. (2010). *Genel İletişim Kaynaklar ve Modeller*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Uzun, T., & Ayık, A. (2015). Öğrenci Algılarına Göre Akademik Personelin İletişim Becerilerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Meslek Yüksekokulu Örneği. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* , 123-138.

- Yalçın, S., & Şengül, M. (2007). Dilin İletişim Süreci İçerisindeki Rolü ve İşlevleri. *Turkish Studies* , 2-12.
- Yüksel, A. (2013). Sözlü ve Sözsüz İletişim. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayını* , 82-103.
- Yüksel, S. (2004). *Örtük Program Eğitimde Saklı Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Zıllıoğlu, M. (2007). *İletişim Nedir?* İstanbul: Cem Yayınevi.

8. EKLER

8.1. Ek 1 Beden Dili Ölçeği

8.2. Ek 2 Anket Çalışma İzni

8.3. Ek 3 Özgeçmiş

BEDEN DİLİ ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki ölçek formu bazı beden dili davranışlarını içermektedir. Bu ölçek öğretmenlerin beden dili kullanımıyla ilgili bilgi toplamaya yönelik tasarlanmıştır. Bu doğrultuda sağlıklı bilgilere ulaşp doğru önerilerde bulunabilmemiz, sizin vereceğiniz cevapların samimiyetine bağlıdır. Dolayısıyla sizin vereceğiniz cevaplar son derece önemlidir. Aşağıdaki maddeleri cevaplandırırken yaptığınız sunumları, verdiğiniz özel dersleri ve öğretmenlik uygulamaları tecrübelerinizi vb. durumları düşünerek aşağıdaki beden dili ölçeğinde size uygun olan kutucuğu (x) işaretleyiniz. Ayrıca bu çalışmada toplanacak verilerle sizleri herhangi bir puanlama veya değerlendirme amacı güdülmektedir. Veriler sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Değerli zamanınızı ayırdığınız ve katıldığınız için teşekkür ederiz.

Ümit KAHRAMAN

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

	Kişisel Özellikler Cinsiyetiniz: ( )Kadın ( )Erkek Yaşınız: Mesleki Kıdeminiz:	Kesinlikle katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle katılıyorum (5)
1	Ders anlatım esnasında yüzünüzü öğrencilere dönerek etkili ders anlatırım.	1	2	3	4	5
2	Derste öğrencilerin dikkatini toplamak için, sınıf içerisinde yer değiştiririm.	1	2	3	4	5
3	Mimiklerimi (yüz hareketleri) ders esnasında kontrol ederim.	1	2	3	4	5
4	Kendimden emin bir duruş sergilerim.	1	2	3	4	5
5	Kürside oturmak yerine ayakta daha iyi ders anlatırım.	1	2	3	4	5
6	Elbiselerimin temiz ve düzenli olmasına dikkat ederim.	1	2	3	4	5
7	Mimiklerimi (yüz ifadeleri) kullanarak etkili ders anlatırım.	1	2	3	4	5
8	Derse anlatımında akıcı konuşarak dersindeki dikkat dağınıklığını önlerim.	1	2	3	4	5
9	Duruşumla dersi, daha iyi kontrol ederim.	1	2	3	4	5
10	Jestlerimi(el kol hareketleri) ders esnasındaki duruma göre ayarlamaya dikkat ederim.	1	2	3	4	5
11	Giyimimdeki uyum ve düzene dikkat ederim.	1	2	3	4	5
12	Jestlerimi(el kol hareketleri) kullanarak etkili ders anlatırım.	1	2	3	4	5
13	Ders esnasında önemli yerlerde vurgu yapmaya dikkat ederim.	1	2	3	4	5
14	Duruşumla ders esnasındaki düşüncemi (konunun ehemmiyeti, zorluğu, kızma, beğenme, övme vb.) yansıtırım.	1	2	3	4	5
15	Öğrencilerin dikkati dağıldığında; ses tonlamamdaki değişiklikle öğrencilerin derse odaklanmasını sağlarım.	1	2	3	4	5

